

Свeйшiи Јусiшiи Философ

ФРАГМЕНТ О ВАСКРСЕЊУ

1. Реч истине слободна је и самовласна; она не жели да бива испитивана посредством аргумената, не допушта да пред слушаоцима буде истраживана доказима. Јер њено благородство и веродостојност захтевају да верујемо ономе ко ју је послао. А реч истине бива слата од Бога; стога ни њена слобода није горда. Будући да се слободно обзнањује, она с правом жели да се докази понуђеног учења не траже, пошто других доказа изузев саме истине, која јесте Бог, ни нема. Јер је сваки доказ јачи и веродостојнији од онога што се доказује, пошто оно што спочетка није било признавано, пре него што је предочен доказ, његовим навођењем задобија веродостојност и учвршћује се у своме значењу. А нема ничега јачег и веродостојнијег од истине, тако да онај што тражи доказе за њу наликује ономе ко би у погледу осећања што се у њему јавља почео да тражи доказе за нешто што је очигледно. Као критеријум за оно што се једино разумом може појмити служи осет, а за осет нема другога критеријума изузев самог осета. Као што сада оно што разумом поимамо сводимо на осет и преко њега проверавамо да ли је истинито или лажно оно што тврдимо, те не предузимамо даље провере, верујући самоме осету, тако и учења која се тичу света и човека ми потчињавамо истини, те сходно њој просуђујемо да ли су ваљана или нису; међутим, основне поставке истине не проверавамо ничим другим, верујући самој истини. А истина јесте Бог, Отац свега, Који је савршени Ум. Син Његов Логос дошао је к нама у телу, показујући Себе и Оца, и дао нам у Себи Самом васкрсење из мртвих, и након тога живот вечни. То је Исус Христос, Спаситељ наш и Господ; управо у Њему садржан је доказ и веродостојност Њега Самога и свега. Стога они који Га следе, познајући Га, верују у Њега као у доказ, и у Њему налазе мир. Али пошто противник (тј. сатана) не престаје да многе напада, већ на различите начине смишља зло – против верних да би их одвукао од вере, а против неверних да какогод не поверују – неопходно је, рекао бих, да и ми, наоружани речима вере којима ништа не може наудити, војујемо са њим слабих ради.

2. Проповедници лажног учења тврде да нема васкрсења тела; јер је немогуће да тело, пошто буде подвргнуто распадању и трулењу, буде изнова васпостављено у истом облику. Осим тога, очување тела није само немогуће, тврде такви, већ и некорисно, додајући својој тврдњи оптужбе против тела, износећи његове недостатке, и у њему јединоме сагледавајући узроке грехова, тако да, по њиховим речима, васкрсне ли тело, то значи да ће истовремено бити наново васпостављени и његови

недостаци. Такви измишљају и софизме попут следећих: ако тело буде наново васпостављено, значи да ће васкрснути у целости и са свим удовима својим, или делимично. Ако тело треба да устане само делимично, то показује немоћ Божију, јер значи да је неке удове Он био у стању да очува, а друге није. Ако пак тело буде имало све своје делове и удове, није ли апсурдно приписивати му ту целовитост после васкрсења из мртвих, уколико знамо да је Спаситељ казао: "О васкрсењу нити се жене нити се удају; него су као анђели Божији на небу" (Мт. 22, 30; Мк. 12, 25)? Ангели, казују поборници овакве тврдње, немају плоти, не једу, не састају се; зато васкрсења тела неће бити. Тврдећи ово и овоме слично, они се старају да оспоре верне. А има и оних што тврде да се Исус јавио само духовно, а не у телу, и да је само привидно имао телесно обличје, настојећи да на тај начин тело лиши обећања (тј. васкрсења и новог живота). Према томе, најпре ћемо разрешити оно што се њима чини тешким за разумевање, да бисмо затим навели доказе за то да ће се и тело сачувати.

3. Они казују: ако тело васкрсне у целости и ако буде имало све удове, онда ће нужно имати и све функције тих удова – зачеће у материци, изливање семена из мушког уда и томе слично. Нека само ово послужи као основ за расуђивање: чим докажемо лажност овакве претпоставке, читав њихов закључак пашиће у воду. Наравно, тачно је да активни удови врше оне функције које смо предочили; међутим, не сме се са пуном сигурношћу тврдити да су те функције они нужно вршили по свом првобитном устројству. Да бисмо разјаснили речено размотрићемо следеће. Функција материце јесте зачеће, као што је код мушког уда то изливање семена. И премда ће ови удови бити у стању да обављају те функције, то не значи да је неопходно да се они владају по свом првобитном устројству, јер видимо да многе жене не зачињу, као да су бесплодне, премда поседују материцу: сходно томе, само постојање материце није нужно повезано са зачећем. Осим тога, ово се не односи само на бесплодне жене, него и на девственице, које се клоне полног општења, једне од самог почетка, а друге од одређеног доба. На исти начин и мушкарци, као што видимо, чувају девственост – неки од ране младости, а други од одређеног доба, тако да раскидају брак – незаконит услед похоте која се за њега везује¹. Постоје такође и животиње које не рађају, премда поседују материцу, као што су муле, међу којима се ни мужјаци не множе. Према томе, уздржање од састајања, како међу људима, тако и међу бесловесним створењима, налазимо и пре будућег века. И Господ наш Исус Христос није се родио од дјеве из неког другог разлога, него како би укинуо рађање на основу

¹ Неки (Марап и Грабе) ове речи тумаче на следећи начин: раскидају незаконити брак склопљен из похоте.

незаконите похоте и показао началнику зла да Бог може обликовати човека и без људског састајања. И после рођења Он је у сваком другом погледу, односно у погледу хране, пића и одевања, водио живот у плоти, али није чинио једино оно што се односи на састајање; неке, неопходне телесне нагоне Он је прихватио, док друге, који нису неопходни, није допустио. Јер тело, уколико је лишено хране, пића и одеће, страда, а уколико је лишено састајања које није законом прописано, не трпи никакво зло. Сем тога, Господ је предказао да ће брачно састајање у будућем веку бити укинута, рекавши: "Синови овога вијека жене се и удају; а који се удостојише добити онај вијек и васкрсење из мртвих, нити се жене нити се удају, јер су као анђели" (Лк. 20, 34–36). Дакле, нека се они којима је вера далека не чуде што ће плот, која већ сада оставља оваква дела, од њих бити слободна у будућем веку.

4. Дакле тако, кажу они. Значи, ако тело устане, следи да ће бити ново успостављено у истом облику у каквом је и умрло: ако је ко умро с једним оком, значи да ће исти такав и устати, човек хром и по васкрсењу биће хром, онај коме недостаје неки други уд у истом ће облику васкрснути. О, заиста су очи срца њиховог ослепиле! Зар такви нису видели да су по речи Господњој и на земљи слепи прогледали и хроми ходили! Све то је Спаситељ чинио најпре ради тога да се испуни оно што је за Њега казано преко Пророка: "Тада ће се отворити очи слијепима, и уши глухима отвориће се" и остало (Ис. 35, 5; исп. Мт. 11, 5), а као друго, да би нас уверио да ће приликом васкрсења тело бити обновљено у целости. Јер ако је Он на земљи исцељивао телесне слабости и обнављао целовитост тела – утолико пре ће то учинити приликом васкрсења, тако да ће тело устати као потпуно и целовито. На тај начин разрешава се оно што се њима чинило необјашњивим.

5. Даље, од оних који одбацују васкрсење тела једни држе да је то немогуће, други тврде да је Бога недостојно васкрсење плоти, ништавне и презрене, трећи налазе да плот уопште нема обећања. Пре свега, чини ми се да против оних који сматрају да је Богу немогућно да васкрсне плот ваља истаћи као очигледно оно што сами не виде – да се на речима називају вернима, а да су на делу неверни и чак и гори од неверника. Јер сви народи који поштују идоле верују да је њима све могућно, као што и песник Хомер говори:

"... богови све могу
и лако ..."

(*Одисеја, Глава X, 306*)

Хомер додаје и реч *лако*, како би показао величанство силе богова, а ови су невернији (од пагана). Ако су пагани приписивали свемогућство идолима, својим боговима који "уста имају, а не говоре; очи имају,

а не виде" (Пс. 115, 5), и који су заправо демони, по речима Писма: "јер су сви богови у народа ништа" (Пс. 96, 5), утолико пре смо ми који се најбоље и истините вере држимо дужни да нашем Богу верујемо, када имамо доказе: прво, доказе везане за порекло првозданог (Адама), пошто је он Богом саздан од земље, а то је већ довољан доказ силе Божије; као друго, они који о овоме размишљају треба да обратe пажњу на прејемствено (сукцесивно) потицање људи једних од других, и да се утолико пре диве појави да се од најмање капи течности образује такво живо биће. Наравно, када би ово (васкрсење тела) било само пуко обећање, без пројављивања на делу, оно не би заслуживало да у њега верујемо више него у друго; међутим, његова веродостојност посведочује се на делу. Примере васкрсења показао нам је Спаситељ; али о њима ћемо говорити нешто касније. А сада доказујемо могућност васкрсења, и молимо да нам синови и кћери Цркве опросте што ћемо користити аргументе који су, по свему судећи, спољашње природе и који су позајмљени из света: (ово чинимо) најпре због тога што ништа, па ни сами свет, није изван Бога, јер је он Његова творевина, и као друго зато што се обраћамо неверницима. Када бисмо ово казивали вернима, било би довољно да рекнемо само једно – да овако верујемо; међутим, у овом случају неопходно је служити се доказима. Већ наведени аргументи довољно доказују могућност васкрсења тела, али пошто су неверници одвећ заражени неверовањем, понудићемо им опширнији доказ, не на основу вере, која им је далека, него на основу неверја, матере њихове, односно на основу онога што нам нуди свет. Јер ако им на тај начин докажемо да је васкрсење тела могуће, они ће заслужити велику срамоту, пошто ће се показати да нису кадри да следе ни поруке које даје вера, ни аргументацију коју нуди свет.

6. Проучаваоци света, које називамо мудрацима, говоре да васељену чине – једни, као Платон – материја и Бог, други, као Епикур – атоми и празнина, трећи, као нпр. стоици – четири стихије: ватра, вода, ваздух и земља. Довољно је поменути најраширенија мишљења. Платон учи да је све Бог саздао из материје и по Својој промисли; Епикур са својим следбеницима тврди да је све произашло из атома и празнине по некаквом случајном пориву природног кретања тела, док стоици све изводе из четири стихије уз посредство делатности Божије. Али и поред толиких размислажења, међу њима има извесних заједничких поставки, које сви признају: прво – то да биће не може нити настати из ничега, нити се вратити у ништа и нестати, а друго – да постоје неке неуништиве стихије од којих води порекло свака ствар. А уколико је то тако, према начелима свакога од њих поновно васпостављање плоти показаше се као могуће. Јер ако по Платону постоји материја и Бог, и једно и друго је неуништиво (неразориво): Бог заузима место уметника или онога који

даје облик материји, а материја служи као глина, восак или нешто слично. Дело које је обликовано од материје – статуа или фигура – може се уништити, а сама материја – глина, восак или нека друга супстанца – је неуништива. Тако, рецимо уметник обликује од глине или воска и живо представља фигуру животиње: ако се касније његово дело уништи, њему није немогућно да, помешавши елементе и поново направивши исту ту материју, направи истоветно дело. Дакле, према Платону, Бог, Који је Сам неуништив, и Који уз то располаже неуништивом материјом, може да након уништења дела обликованог од те материје обнови исти такав састав (елемената) и направи исту онакву ствар каква је била и она пређашња. По мишљењу Стојка, тело је настало мешањем четири стихије, и пошто се разложи на те стихије, оне остају неуништиве; зато четири стихије, ако по Божијој промисли буду истоветно помешане и сједињене, могу да изнова сачине исто онакво тело какво су сачињавале раније, као год што, ако неко направи смесу од злата, сребра и бакра, а потом зажели да је разгради, тако да сваки метал буде одвојен, он може, ако усхтедне, да опет од њих начини исту смесу коју је и претходно направио. Такође, према Епикуру, атоми и празнина су неуништиви и од атома, сједињених у одређеном поретку и стању, образују се остала једињења и само тело, које, пошто временом буде уништено, бива разграђено на исте оне атоме од којих је постало. А пошто су атоми неуништиви, њима никако није немогуће да се састану и сједине у истоветном поретку и стању и затим сачине исто онакво тело какво је претходно од њих било обликовано; ово је исто као што уметник који прави мозаик, начини од камичака представу животиње, и када се доцније мозаик распадне од зуба времена или уметниковом вољом, он, располажући истим тим комадићима, може да их сакупи, распореди у истоветном поретку и начини исту онакву представу животиње. Па зар је онда могуће да Бог није кадар да телесне удове који су се међу собом раздвојили изнова сабере и начини тело истоветно ономе које је раније саздао? – На овај сам начин довољно доказао могућност васкрсења тела на основу незнабожачких појмова. А ако и по појмовима неверника није немогуће васкрсење тела, не значи ли то да је оно утолико могућније према појмовима верних?¹

7. Даље ваља говорити против оних који унижавају плот и говоре да је она недостојна васкрсења и небеског живљења, најпре из разлога што је суштина њена земља, и још због тога што је плот пуна сваког греха, те приморава и душу да греша скупа с њом. Рекло би се да такви људи не знају сво дело Божије, не знају ни првобитно порекло и стварање човеково, ни ради чега је створено све што постоји у свету. Зар Логос не говори:

¹ Својерепену скраћену верзију овог поглавља види Апостолу (Suppl. p. Cit. c. 35).

"Да начинимо човјека по Својему обличју, као што смо Ми?" (1. Мојс. 1, 26). О каквом човеку Он говори? Очигледно, о плотском. Јер Логос говори: "А створи Господ Бог човјека од праха земаљскога" (1. Мојс. 2, 7). Јасно је да је човек, створен по обличју Божијем, био плотски. Није ли зато апсурдно да се за плот, Богом саздану по Његовом обличју, говори како је лишена славе и ништавна?¹ Да је наше тело ствар која има поштовање пред Богом види се најпре из тога што ју је Он саздао, а сваки скулптор и сликар воли представу коју је створио; то се може схватити и из осталих твари у свету, јер је оно ради чега је све остало створено најугодније Самоме Саздатељу. – Тако је, казују они; али плот је греховна, те стога и душу приморава да греша скупа са њом. Али узалуд они окривљују плот и само на њу сваљују грехе и тела и душе. Јер како би плот могла да греша сама по себи, ако нема подстрека за то и почетка греха у самој души? Као што у пару волова, ако изађу из јарма и раздвоје се међу собом, ниједан од њих неће моћи да оре одвојено, тако и душа и тело, када се раскине свеза између њих, не могу ништа сами по себи чинити. Уколико је пак и сама плот греховна, једино ради ње дошао је Спаситељ, по речи Својој: "Ја нисам дошао да позовем праведнике на покајање, него грешнике" (Мк. 2, 17). Дакле, ако је плот, као што је доказано, у уважавању пред Богом, и ако је изнад сваке твари, онда је Он с правом мора сачувати.

8. Сада ваља оповргнути оне који тврде да, премда је плот превасходно дело Божије, Њему угодније од сваке твари, она ипак нема обећање васкрсења. Није ли апсурдно да нешто што је створено са таквим усрђем и поштованије од свега осталог Саздатељ може презрети до те мере да се оно претвори у ништавило? Скулптор и сликар, уколико желе да представе које су створили остану ради њихове личне славе, обнављају их уколико се оштете; па зар је могуће да Бог толико не мари за Своје саздање, да не брине за васпостављање његовог постојања, да оно доспева у стање ништавила? За онога ко, пошто сагради дом, сруши дело руку својих, или уколико се тај дом сруши сам од себе не поведе о томе рачуна, премда је у стању да га изнова дигне, кажемо да се узалуд трудио; зар онда не бисмо окривили Бога да је Његово дело било узалудно? Али Непролазни није такав, и није безуман Ум васељене. Нека умукну неверници, ако сами нису способни да верују. Бог је призвао плот на васкрсење, и Он јој обећава живот вечни. Јер благовестећи спасење човеково, Он обећава да ће и плот спасти. А шта је човек друго до разумна животиња сачињена од душе и тела? Зар је душа сама по себи човек? Не – то је човекова душа. А зар се тело може назвати човеком? Не, оно се назива телом човековим. Ако ни једно ни друго појединачно посматрано

¹ Овакве мисли, поред Атинагоре, излаже Тертулијан (*de resurr. carn.* с. 5–7).

не чине човека, већ се човеком назива само биће сачињено из једињења једног и другог¹, а Бог је човека призвао на живот и васкрсење: онда је Он призвао целину, односно душу и тело, а не један део. Јер није ли апсурдно да, док су у свом постојању душа и тело повезани у једну целину, једно чувати, а друго не? А пошто, као што је доказано, није немогуће да плот буде васпостављена за постојање, каква је онда разлика – да се душа очува, а плот нестане? Или сматрају да је Бог завидан? Али Он је добар и жели да се све спасе, и не само душа и са њом тело слушаше Њега и проповед Његову и узвероваше у Христа Исуса, него и једно и друго беше омивено, и једно и друго чињаше правду². Не значи ли ово Бога представљати неблагодарним или неправедним, ако Он једно жели да сачува, а друго не, премда су и душа и тело веровали у Њега? – Тако је, веле они. Али душа је нетрулежна, јер је она део и дах Божији, и зато је Њему угодно да очува Своје и Себи сродно, док је плот трулежна и није од Њега, као што је случај са душом. Према томе, каква би благодарност била потребна Њему? И како се уопште Његова сила и доброта пројављују, уколико Он чува само оно што се по природи својој може очувати и што представља Његов део? Такво биће и само по себи може да остане целовито, тако да онај ко чува душу не чини ништа велико; јер њој и припада неуништивост, пошто она, као дах Божији, представља део Његов. Не заслужује благодарност онај ко чува своје, јер то значи чувати себе самога. Ко чува део себе самог, тај сам по себи чува себе, како не би остао лишен тога дела. Такво дело није дело некога ко је добар. Јер нико неће назвати добрим човека који чини нешто добро својој деци и унуцима. Ово чине и саме дивље звери, које радо пристају и на смрт ако им је неопходно да живот положе за младунчад своју. Али ако неко то исто учини слугама својим, он се с правом може назвати добрим. Стога нас је и Спаситељ учио да "љубимо непријатеље" (Лк. 6, 27), у противном, "каква нам је хвала?" (Лк. 6, 32). На тај начин Он нам је показао да је добро дело волети не само оне које смо родили него и туђине. И оно што је нама заповедио, Сам је испунио далеко раније.

*Нешто даље.*³

¹ Иста ова мисао готово се буквално понавља код светог Иринеја (*adv. haer.* V. C. V. § 1). Исп. такође код Атинагоре (*de resurr.* c. 15) и Тертулијана (*de resurr. carn.* c. 34; *adv. Marc.* IV, c. 37).

² Исп. Иринеј, *adv. haer.* II. c. 29. § 1. Тертулијан, *de resurr. carn.* c. 8.

³ Овако Јован Дамаскин наводи одломак из овог списка. На изостављеном месту, како се претпоставља, износио се доказ истинитости ваплоћења Христовог. Следе позитивне основе учења о васкрсењу плоти, које се састоје: 1) у томе да је Христос друге васкрсавао и Сам васкрсао у оној плоти која је страдала (гл. 9). 2) у самом појму васкрсења и 3) у циљу Христовог доласка (гл. 10).

9. Ако Њему тело ни за шта није било потребно, зашто га је исцељивао? И што је најважније, Он је васкрсавао мртве¹. Ради чега? Није ли ради тога да би показао какво ће бити васкрсење? И како је Он васкрсавао мртве? Да ли душе њихове или тела? Очигледно, и једно и друго. Када би васкрсење било само духовно², онда би Сам Васкрсли морао да одвојено покаже тело где лежи и одвојено душу која битује. Али Он то није учинио, него је васкрсао тело, потврђујући у Себи Самом обећање живота. А ради чега је Он устао у плоти која је поднела страдање, него да покаже васкрсење плоти? И желећи да ученике, када Му нису веровали, увери да је ваистину устао у телу, док су Га они гледали и сумњали, казао им је: "Што сте збуњени? Видите да сам Ја главом" (Лк. 24, 38, 39). И дао им је да Га опипају, и показао им трагове клинова на рукама. И када су потпуно познали да је то Он и да се у телу налази пред њима, позвали су Га да једе са њима, како би се и на тај начин несумњиво убедили да је Он заиста васкрсао у телу. Тада је Он окусио од меда и рибе. Показавши им на тај начин да је истинито васкрсење тела, желећи да покаже и то да није немогуће телу да узиђе на небо, јер је по Његовим речима "наше живљење на небесима" (Јн. 14, 2, 3; Флп 3, 20), вазнео се пред њиховим очима на небо онаквим какав је био у телу. Дакле, ако неко после свега што је речено затражи додатне доказе за васкрсење, тај се ни по чему неће разликовати од Садукеја, јер је васкрсење тела "сила Божија"³ и изнад сваког расуђивања, будући да се вером поткрепљује и да је видљиво у делима.

Нештито даље.

10. Васкрсење се односи на умрлу плот, али дух не умире. Душа се налази у телу, а бездушно тело не живи, и када се душа из њега удаљи, не постоји. Јер тело је обиталиште душе, а душа обиталиште духа. Ово троје очуваће се код оних који имају искрену наду и чврсту веру у Бога. Према томе, разматрајући оне основе које постоје у свету, не налазимо да је немогућно васпостављање плоти; с друге стране, Спаситељ у читавом Еванђељу показује очување наше плоти; па ако је тако, зашто бисмо прихватили вери противно и погубно учење и безумно се повлачили кад зачујемо да је душа бесмртна, а тело трулежно и неспособно да поново оживи? То смо и пре познања истине чули од Питагоре и Платона.

¹ Ово се износи код Иринеја (*adv. haer.* V. C. 12–13) и Тертулијана (*de resurr. carn.* c. 38).

² Аутор овде има у виду гностике, који, признајући бесмртност душе, и не будући кадри да одбаце јасно учење Светог Писма о васкрсењу, поводом питања: Шта ће васкрснути? прибегавају интерпретацији речи *васкрсење* у преносном значењу, подразумевајући под њом излазак душе из тела и прелазак из одашњег живота у највише познање. Исп. код Тертулијана *de resurr.* c. 19.

³ Исп. Мт. 22, 29, где Христос говори Садукејима да не знају Писма нити силе Божије.

Ако би то исто говорио Спаситељ и проповедао само спасење душе, шта би нам Он онда донео ново у односу на Питагору и Платона са свим следбеницима њиховим? А сада је Он дошао да благовести нову и нечувену наду. Истински ново и нечувено дело је то што Бог не обећава да ће очувати непропадљивост непропадљивог, него да ће пропадљивом даровати непропадљивост. Али начелник зла, не будући кадар да другојачије искриви ово учење, послао је своје апостоле, који уносе разна зла и погубна учења, изабравши их међу онима што распеше нашег Спаситеља: они су носили име Спаситељево, али су творили дела онога који их је послао, и преко њих само име Божије подвргнуто је хули. Ако тело неће устати, зашто га обуздавамо и не дозвољавамо да се приволева похотама, зашто не поступамо попут лекара, који, видећи пред собом очајног болесника коме нема оздрављења, допуштају таквоме човеку да испуњава све своје жеље? Лекари знају да ће такав умрети. А ово чине они што мрзе плот, лишавајући је, у оноликој мери колико то од њих зависи, наслеђа: из овог разлога они је срамоте, пошто њу очекује само да постане леш. А ако наш Исцелитељ Христос, удаљавајући нас од похота, плоти нашој прописује њој својствен целомудрени и уздржљиви начин живота, јасно је да је Он чува од грехова, будући да она има наде на спасење, слично као што лекари болесницима којима има наде не допуштају да задовољавају све своје прохтеве.

Превод с руског: др Ксенија Кончаревић

